

Чайка Павло Тарасович,

завідувач відділення психологічного забезпечення відділу кадрового забезпечення Львівського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ КУРСАНТІВ ПЕРШИХ КУРСІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Питання вивчення особливостей професійної адаптації привертає до себе увагу багатьох фахівців у сфері психології та соціології. Зокрема, питання особливостей адаптаційних процесів в колективах працівників правоохоронних органів розглядали В.Г. Андросюк, А.П. Москаленко, Д.О. Кобзін, В.С. Медведєв, О.В. Іванова, О.М. Столяренко, А.І. Кітов, Г.Є. Гребенюк, Л.Й. Гуменюк та інші.

Адаптацію (лат. «adaptation» – пристосування) у широкому сенсі трактують як зміни, що на рівні психічної регуляції супроводжують процес активного пристосування індивіда до нових умов життєдіяльності.

Більшість науковців вважають, що професійна адаптація працівників правоохоронних органів поєднує в собі адаптацію індивіда до фізичних умов професійної діяльності (фізіологічний аспект), адаптацію до професійних завдань, виконуваних службових обов'язків тощо (професійний аспект), прояв психологічних властивостей і станів у процесі професійної діяльності (психологічний аспект) та адаптацію особистості до соціальних компонентів професійного середовища (соціальний аспект) [4].

У процесі соціально-психологічної адаптації до умов навчальної та службової діяльності ЗВО МВС України важливу роль відіграє психологічне забезпечення саме адаптаційного періоду в колективах курсантів перших курсів. У психологічному супроводженні освітнього процесу у ЗВО МВС України можна виокремити такі види адаптації: організаційну, соціальну, психологічну, спеціально-професійну, культурно-побутову та фізіологічну [2; 3].

Соціальна адаптація – це прийняття нових норм взаємовідносин та особливостей поведінки в конкретному структурному підрозділі, навчальному закладі, тобто пристосування до нового соціуму.

Психологічна адаптація – процес встановлення оптимальної відповідності між особистістю й навколишнім середовищем під час навчальної та службової діяльності. Цей процес дозволяє особистості задовольняти актуальні потреби й реалізовувати пов'язані з ними значимі цілі (при збереженні психічного і фізичного здоров'я), забезпечуючи водночас відповідність психічної діяльності, поведінки вимогам середовища. Це пристосування психіки до умов реальної навчальної та службової діяльності.

Психофізіологічна адаптація – процес пристосування психіки та організму курсанта (слухача) до швидкозмінного та напруженого характеру навчальної та службової діяльності навчального закладу системи МВС України.

Спеціально-професійна адаптація – формування навичок навчальної діяльності і співробітництва, професійних навичок до визначеного рівня, необхідного для виконання курсантом (слухачем) своїх функціональних обов'язків на необхідному рівні.

Організаційна адаптація полягає у розумінні і прийнятті курсантами (слухачами) свого організаційного статусу, структурної організації органів внутрішніх справ, навчального закладу, структурного підрозділу й існуючих механізмів керування ними.

Культурно-побутова адаптація – це процес поступового опанування традиціями, особливостями побуту, розпорядку дня навчального закладу, способу розподілу вільного часу тощо.

В.В. Конопльов розрізняє такі види професійної адаптації курсантів у ЗВО МВС України: адаптацію до побутових умов, дидактичну, службово-функціональну та громадську адаптацію. Він зазначає, що в розвитку адаптації курсантів існує три послідовних рівні: 1) часткової адаптованості; 2) достатньої адаптованості; 3) повної адаптованості. На його думку, сутність адаптації курсантів до окремих видів діяльності і відповідних взаємин полягає в перебудові роботи функціональних систем організму й особистості, спонукально-мотиваційної сфери, переорієнтуванні діяльності відповідно до нових завдань, майбутнього службового статусу, перспектив і умов їх реалізації [1].

Психологічне супроводження процесу адаптації курсантів ЗВО МВС України являє собою комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для їх нормальної психічної діяльності, попередження негативних нервово-психічних проявів, виявлення курсантів з ознаками нервово-психічної нестійкості і психічними розладами, надання індивідуальної психологічної допомоги курсантам та інших заходів психопрофілактичного спрямування [4].

Зокрема, у Львівському державному університеті внутрішніх справ заходи психологічного супроводження адаптації курсантів перших курсів до умов навчання та служби розпочинаються на етапі проходження новоприйнятими на службу курсантами табірних зборів. На даному етапі всі курсанти охоплюються психодіагностичним обстеженням та індивідуальним психологічним консультуванням. Через два місяці після початку навчального року в колективах курсантів перших курсів проводиться соціально-психологічне дослідження «Адаптація-1», яке дає змогу діагностувати особливості перебігу адаптаційних процесів у колективах курсантів-першокурсників.

До бланків анкет з вивчення процесів адаптації вносяться питання, які стосуються:

- оцінки навчання та служби на даний час;
- оцінки наявних проблем та актуальних труднощів;
- особливостей взаємовідносин в колективі курсантів, ставлення до курсового керівництва, молодших командирів;
- наявності негативних явищ у середовищі курсантів;
- бажання/небажання навчатись у навчальному закладі МВС;
- оцінки ставлення курсового керівництва до курсантів та особливостей виконання курсовим керівництвом керівної діяльності.

Також в анкету включаються запитання для здійснення вивчення соціометричного статусу курсантів в колективі.

Через півроку після початку навчання проводиться другий етап дослідження – «Адаптація-2». У вказаному дослідженні вивчаються ті ж самі критерії, що й під час дослідження «Адаптація-1». Це дає змогу діагностувати динаміку змін в особливостях перебігу адаптаційних процесів у колективах курсантів-першокурсників, здійснити порівняльний аналіз оцінки тих чи інших актуальних проблем та труднощів, розглянути динаміку змін оцінки соціометричних статусів курсантів. Особлива увага в даному випадку надається аналізу динаміки змін соціометричних статусів курсантів, порівняння формального та неформального рейтингу тих курсантів, які залучені до виконання обов'язків молодших командирів. Такий аналіз дає змогу визначити осіб, які потребують додаткового індивідуального психологічного консультування та здійснення інших заходів психопрофілактичного спрямування.

У кінці першого курсу навчання доцільно провести додаткове психодіагностичне обстеження курсантів-першокурсників з обов'язковим включенням тестових методик, які дають змогу здійснити діагностику нервово-психічної стійкості особистості.

Швидкість і якість проходження процесів адаптації тісно пов'язані з рівнем сформованості мотиваційної сфери курсантів. Тому для забезпечення належного перебігу адаптації курсантів до умов навчання та служби вкрай важливе значення має професійний психологічний відбір кандидатів на навчання до ЗВО МВС України ще на етапі формування особових справ кандидатів у комплектуючих органах та підрозділах Національної поліції України.

Список використаних джерел

1. Конопльов В.В. Психологічна адаптація курсантів ВНЗ МВС України до діяльності підрозділів кримінальної міліції: автореф. дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.06 / В.В. Конопльов; НАВС України. – К., 1999. – 16 с.

2. Москаленко А.П. Професійна адаптація працівників ОВС: методичні рекомендації / А.П. Москаленко, Д.О. Кобзін; за заг. ред. проф. В.О. Соболева. – Харків: ХНУВС, 2000. – 70 с.

3. Психологічне та соціологічне забезпечення роботи з персоналом в ОВС України: збірник методичних рекомендацій. – Харків, 2002. – 282 с.

4. Гуменюк Л.Й., Сулятицький І.В. Психологія професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ: навчальний посібник. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 648 с.

Жук Наталія Анатоліївна,

завідувач відділення психологічного забезпечення
Національної академії внутрішніх справ

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Діяльність Національної поліції України оцінюється за допомогою нормативно-правового регулювання та соціальних норм, що діють в конкретному суспільстві. Це визначає форми та методи професійної взаємодії правоохоронців, виконання ними певних функцій, при яких держава як соціальна система одержує можливість досягнення об'єктивної мети свого існування – високого рівня економічного розвитку та добробуту громадян.

Професійна діяльність підрозділів Національної поліції України належить до категорії найбільш небезпечних професій та передбачає наявність специфічних умов: жорстке і детально регламентоване визначення прав, завдань і обов'язків, субординацію і координацію міжособистісних стосунків, високі вимоги до службової дисципліни.

Екстремальні ситуації, які виникають під час виконання службових завдань, негативно впливають на працівників поліції та знижують ефективність вирішення оперативно – службових задач [1].

Більшість професійних завдань вирішується за допомогою комунікативної взаємодії, де основним інструментом стає професійне спілкування, оскільки воно є невід'ємною складовою професійної діяльності. В процесі професійного спілкування працівники Національної поліції України обмінюються інформацією, пізнають об'єкта діяльності та здійснюють на нього вплив, тобто реалізуються когнітивна, перцептивна та інтерактивна його функції. Тому розвиненість комунікативних якостей особистості – основа ефективної адаптації працівника до професійного середовища, формування гнучкої системи внутрішньоособистісних, міжособистісних та соціальних відносин як серед працівників колективу, так і з об'єктами професійної